

інвалідністю, – Оксана Жолнович, міністерка соціальної політики. 19 червня, 2023. *Соціальна справа*. Загальнодержавне аналітичне видання. URL: <https://socsprava.com.ua/potribno-zminyuvaty-standarty-i-pidhody-do-praczevlashtuvannya-lyudej-z-invalidnistyu-oksana-zholnovych-ministerka-soczialnoyi-polityky/>.

5. Декларація про права розумово відсталих осіб, прийнята і проголошена резолюцією 2856 (XXVI) ГА ООН від 20.12.1971 року. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/169900__169900.

Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО,
доцент кафедри теорії держави
та права Дніпровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

«Одним із ефективних способів підходу до конфлікту є пошук рішень, які дозволяють не тільки розв'язати конфлікт, а насамперед, створюють можливість побачити у ньому людей – їхні потреби та цінності, пропрацювати та зрозуміти ці цінності та інтереси і сформувані взаємовигідну угоду, розраховану на подальшу співпрацю. Цим кроком може бути медіація, що дозволяє розглядати конфлікт/спір як цінність, що мобілізує до дії та прийняття рішень у конкретних життєвих ситуаціях» [1, с. 268; 2, с. 6] – сьогодні це твердження науковців є широковідомим, хоча і поки що, напевно, не загальновизнаним представниками з різних сфер суспільної діяльності, адже інститут медіації нині не отримав масової апробації. Тому важливим є продовження наукових досліджень у цій сфері.

Ті чи інші сторони медіації з позицій різних наук вивчали вітчизняні вчені, проте після введення режиму воєнного стану і сама процедура медіації, що підтвердила свою високу ефективність, і її наукові дослідження набули нового вектору розвитку. Так, за 2022 р. слід навести праці Л. Романадзе «Доступ до правосуддя: роль медіації у воєнні та повоєнні часи» [3], І. Патлашинської «До питання ролі політичної медіації у вирішенні воєнних конфліктів: досвід для України» [4], в яких автори розглянули одні із найбільш актуальних питань того періоду.

Л. Романадзе зауважила, що «функціонування судової системи у воєнний час підкреслило давні та відомі проблеми – обмежені можливості онлайн-судочинства, брак ресурсів у судах, нерозвиненість системи взаємодії судів і альтернативних способів вирішення спорів. Останнє значно обмежує потенціал медіації у забезпеченні доступу до правосуддя як альтернативи або

ефективного доповнення до судового вирішення спорів. Авторка наголосила, що очевидним є те, що навантаження на суди у спадкових і сімейних справах різко збільшиться через неминучі наслідки людських втрат та міграції в Україні. Саме такі спори – між спадкоємцями, подружжям, що розлучається, щодо дітей та майна, боргових зобов'язань – є медіабельними» [3, с. 13]. Такий висновок дослідниці, на жаль, отримав підтвердження у подальшому.

Для прикладу слід навести статистику розлучень: після спаду у 2022 р. нині продовжує збільшуватися кількість розлучень. Так, у 2024 р. за перші пів року розірвали свої шлюби 15,5 тисячі пар [5]. Це у 1,5 раза більше, ніж за такий самий період у 2023 р., та на 18 % більше, ніж у 2021 р. Тож враховуючи вказане, можна стверджувати про більше навантаження на судову систему, яке можна та потрібно оптимізувати за рахунок використання медіації.

Ще одним актуальним напрямом 2022 р. стало дослідження політичної медіації. І. Патлашинська наголосила, що «науковий інтерес до політичної медіації у вітчизняній науці та політиці стає більш помітним, зокрема, це пов'язано з воєнним станом. Політична діяльність будь-якої демократичної держави у зовнішній і внутрішній політиці тісно пов'язана з пошуком оптимальних ефективних рішень у разі виникнення суперечностей і розбіжностей, з обранням тих способів вирішення конфліктів, які завдадуть найменші негативні політичні, соціальні й економічні наслідки для держави. Необхідність і актуальність аналізу конфліктів і їх вирішення за допомогою політичної медіації також зумовлено тим, що у сучасному світі взагалі й у країнах, що стали на шлях становлення демократичних інститутів, зокрема, суперечності внутрішнього або міждержавного характеру досить часто набувають найвищого ступеня поширеності та гостроти, переходять до форм деструктивних збройних зіткнень, що загрожують важкими матеріальними втратами та людськими жертвами» [4, с. 298, 300]. Авторка справедливо наголошує на потребі більш ретельної уваги до вказаної проблематики, а також зазначає, що політична медіація в Україні поки що не існує як окреме явище, а сфера її застосування є обмеженою. Водночас слід підтримати позицію І. Патлашинської про надзвичайно важливу роль медіації у врегулюванні воєнних конфліктів.

Заслуговує на окрему увагу праця О. Андреєвої «Медіація як ефективний спосіб вирішення економічних спорів в умовах воєнного стану та в післявоєнний період», підготовлена у 2023 р. [6]. Дослідниця зазначає, що «бізнес-медіація є сучасним, ефективним, оперативним і дієвим способом вирішення різноманітних конфліктів (спорів) у сфері господарювання. Серед її переваг визначальними є швидкість вирішення конфліктної ситуації, можливість передбачити витрати на проведення такої процедури, збереження контролю самими заінтересованими сторонами над процедурою медіації, можливість узгодити вирішення конфліктної ситуації з іншою стороною на засадах захисту власних інтересів та розуміння інтересів протилежної сторони, продовження подальших бізнес-зв'язків між сторонами медіаційної

процедури, можливість впливати на остаточні варіанти вирішення конфліктної ситуації, збереження ділової репутації, можливість вирішення не тільки поточних конфліктних ситуацій, а й майбутніх імовірних непорозумінь. Можливість застосування онлайн-медіації повною мірою відповідає теперішнім вимогам воєнного часу» [6, с. 109-110].

Проблематику сімейної медіації в умовах воєнного стану досліджували, зокрема, О. Сегіна, С. Антонова «Інститут медіації в Україні як один із альтернативних механізмів врегулювання конфліктів у громадах мирним способом: проблеми та перспективи розвитку у період воєнного конфлікту», 2023 р. [7], Д. Маліннікова «Сімейна медіація як ефективний метод вирішення спорів в умовах воєнного стану в Україні», 2024 р. [8]. Д. Маліннікова наголошує, що «війна в країні має негативний вплив на збільшення конфліктів всередині суспільства та окремих індивідів. У воєнних умовах сімейна динаміка зазнає значних тисків, що може викликати конфлікти між членами сім'ї. Стрес, обмежені ресурси та загроза безпеки можуть призводити до погіршення міжособистісних відносин та спровокувати конфлікти, які вимагають ефективного вирішення. Ключові виклики, з якими стикаються сім'ї в умовах воєнного конфлікту: розрив сімейних зв'язків; травми та стрес; економічна нестабільність; зміна ролей та відповідальності в родині; втрата близьких; труднощі для дітей; втрата житла та майна» [8, с. 37]. Подальші дослідження у сфері сімейної медіації та інших напрямках уможливають напрацювання нових методів та способів вирішення конфліктів/спорів у звичайний період та в умовах воєнного стану, а також повоєнного періоду, який потребує окремої уваги.

Отже, медіація як альтернативний спосіб вирішення конфліктів/спорів має суттєві переваги, а введення воєнного стану в Україні ще раз стало підтвердженням її високої значимості та ефективності для суспільства і держави. У роботі наведено лише частину досліджень медіації в умовах воєнного стану. Перспективним науковим напрямом, що має цілком прикладний характер, є впровадження інституту медіації у центрах з надання безоплатної правничої допомоги.

Так, з 30 серпня по 1 листопада 2024 р. було оголошено конкурсний відбір для залучення медіаторів до надання послуг з медіації з метою врегулювання конфлікту між потерпілим та неповнолітнім підозрюваним, обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення відповідно до державної Програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення». По завершенні третього конкурсного відбору медіаторів в Реєстр медіаторів включено 134 медіатори, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги [9]. Більше того, до надання послуг з медіації в інших категоріях конфліктів медіатор, включений до Реєстру, залучатиметься по мірі прийняття відповідних нормативно-правових актів, що будуть регулювати питання забезпечення надання послуг з медіації центрами з надання БПД.

Список використаних джерел:

2. Karaszewska H. Mediacja jako pozasądowa metoda rozwiązywania sporu – perspektywa historyczna i współczesna. *Polska Myśl Pedagogiczna*. 2020. № 6. S. 267-284.
3. Подковенко Т. О. Зміст та значення принципу конфіденційності в медіації. *Галицькі студії: юридичні науки*. 2024. Вип. 5. С. 5-11.
4. Романадзе Л. Доступ до правосуддя: роль медіації у воєнні та повоєнні часи. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 5. С. 13-29.
5. Патлашинська І. До питання ролі політичної медіації у вирішенні воєнних конфліктів: досвід для України. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2022. Вип. 42. С. 298-303.
6. Павлюк А. Українці почали частіше розлучатися, а кількість шлюбних договорів зросла. 9 серпня 2024 р. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/skilki-par-v-ukrajini-rozluchilisya-za-pershe-pivrichchya-2024-roku-statistika-303092/>.
7. Андрєєва О. В. Медіація як ефективний спосіб вирішення економічних спорів в умовах воєнного стану та в післявоєнний період. *Право України*. 2023. № 10. С. 101-111.
8. Сегіна О. М., Антонова С. Є. Інститут медіації в Україні як один із альтернативних механізмів врегулювання конфліктів у громадах мирним способом: проблеми та перспективи розвитку у період воєнного конфлікту. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2023. Вип. 4. С. 320-330.
9. Маліннікова Д. К. Сімейна медіація як ефективний метод вирішення спорів в умовах воєнного стану в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. 2024. Т. 35 (74), № 1. С. 36-40.
10. Оголошено конкурсний відбір медіаторів, які залучаються центрами з надання безоплатної правничої допомоги. 29.08.2024. URL: <https://legalaid.gov.ua/novyny/ogolosheno-konkursnyj-vidbir-mediatoriv-yaki-zaluchayutsya-czentramy-z-nadannya-bezoplatnoyi-pravnychoyi-dopomogy/>.

Ксенія ГУРТОВА,
старший викладач кафедри
конституційного і міжнародного
права та прав людини
Харківського національного
університету внутрішніх справ

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРАВА БІЖЕНЦІВ
ТА ШУКАЧІВ ПРИТУЛКУ В УКРАЇНІ**

Основне невирішене питання, коли йдеться про дотримання прав осіб вищезазначених категорій – відсутність комплексного підходу до системи притулку. Чинне законодавство та законопроекти у сфері регулювання соціально-економічних правовідносин, як правило, не враховують інтереси цих осіб.

Одним з важливих питань є обмеження доступу до соціального житла.